

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΟΥ, 'Ο διὰ συνθέσεως ὑποκορισμὸς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐν Ἀθήναις 1969, σελ. 314.

Διὰ τῆς μελέτης αὐτῆς, ἡ ὁποία ὡς διδακτορικὴ διατριβὴ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰς ποικίλας περιπτώσεις ὑποκορισμοῦ τὰς δημιουργηθείσας διὰ συνθέσεως.

Εἰσαγωγικῶς ὁ συγγραφεὺς παρέχει διὰ παραστατικοῦ σχεδιαγράμματος τὰς μορφὰς τοῦ ὑποκορισμοῦ καὶ καθορίζει τὴν διάκρισιν τῶν ὑποκοριστικῶν σημασιολογικῶς θεωρουμένων. Προβαίνει κατωτέρω εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων τοῦ ὑποκορισμοῦ ἀναφερόμενος εἰς τὰ εἶδη αὐτοῦ. Τὸν ἀναλυτικὸν ὑποκορισμὸν θεωρεῖ ὀρθῶς, νομίζομεν, ὁ συγγραφεὺς ὡς τὸν παλαιότερον τρόπον ὑποκορισμοῦ. Εἰς τὰ διάφορα ὄντα τοῦ περιβάλλοντος κόσμου ἀπεδόθησαν αἱ ἔννοιαί αἱ δηλωτικαὶ τῶν ιδιοτήτων, τὰς ὁποίας διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐφάνη ὅτι ἔχουσι ταῦτα. Οἱ χαρακτηριστικοὶ τῆς ιδιότητος τῶν ἀντικειμένων τύποι ἐδήλωσαν τὰ ἐκ τῶν συγκρίσεων προκύπτοντα, ἡ δὲ σύζευξις τοῦ ἀντικειμένου μετὰ τῆς δηλωτικῆς τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ἔννοιας συνέβαλεν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ παλαιότερου εἴδους τοῦ ὑποκορισμοῦ.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πινακίδων τῶν γεγραμμένων εἰς τὴν γραμμικὴν γραφὴν Β ἀποδεικνύεται ὅτι ἐνωρίτατα εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ἐνεφανίσθη καὶ ὁ συνθετικὸς τρόπος ἐκφράσεως τοῦ ὑποκορισμοῦ ὑπὸ τὰς δύο αὐτοῦ μορφάς, ἐμφανίζεται δηλαδὴ ὁ διὰ συνθέσεως ὑποκορισμὸς ἀλλὰ καὶ ὁ μετ' ἐπιθήματος ὑποκορισμὸς. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀποτελεῖ τὴν μᾶλλον γνωστὴν μορφήν δηλώσεως τοῦ ὑποκορισμοῦ, τοῦτο δὲ κατὰ τὸν συγγραφέα ἀποδοτέον καὶ εἰς πλημμελεῖ γραμματικὴν παράδοσιν καὶ εἰς τὸ κύριον τῶν τῶ πρῶτον ὀρισάντων τὸν ὑποκορισμὸν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις λέγει: «Ἔστι δ' ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις ἀντὶ μὲν χρυσοῦ χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον καὶ νοσημάτιον».

Ἐκτὸς τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ τοῦ διὰ συνθέσεως ὑποκορισμοῦ ὁ συγγραφεὺς ἐπισημαίνει τὴν ὑπαρξιν καὶ τρίτης μορφῆς ὑποκορισμοῦ, τὴν ὁποίαν καλεῖ μικτὸν ὑποκορισμὸν καὶ παρέχει τρεῖς περιπτώσεις δημιουργίας αὐτοῦ. Τὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων μορφῶν τοῦ μεικτοῦ ὑποκορισμοῦ ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει εἰς ὑφολογικοὺς κυρίως λόγους. Συγκριτικὴ ἐξέτασις τῶν διαφόρων μορφῶν ἐκφράσεως τοῦ ὑποκορισμοῦ, πρὸς τὸ εἶδος τῆς διὰ τοῦ ὑποκορισμοῦ δηλουμένης ἐκάστοτε σημασιολογικῆς ἀποχρώσεως, ὀδηγεῖ εἰς τὰς ἐπομένους διαπιστώσεις. Διὰ μὲν τοῦ ἀναλυτικοῦ ὑποκορισμοῦ δηλοῦται μίκρυνσις, διὰ δὲ τοῦ μετ' ἐπιθήματος συναισθηματικότης. Διὰ τοῦ συνθέσει ὑποκορισμοῦ δηλοῦται, ἀναλόγως τῶν ὑποκοριστικῶν μορφημάτων, τόσον μίκρυνσις ὅσον καὶ συναισθηματικότης.

Χωρῶν ἔτι περαιτέρω εἰς διαχρονικὴν ἐπισκόπησιν τῆς χρήσεως τοῦ διὰ συνθέσεως ὑποκορισμοῦ παρατηρεῖ ὅτι ἡ μορφή αὕτη τοῦ ὑποκορισμοῦ εἶναι γνωστὴ εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἡ δὲ μεταγενεστέρα ἐξέλιξις τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ

συνθέσει ὑποκορισμοῦ συνδέεται πρὸς τὰς περιπετείας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς συνυφασμένης ὡς γνωστὸν μὲ τὰς περιπετείας τοῦ Ἑθνους. Ἡ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀττικισμοῦ δημιουργηθεῖσα γλωσσικὴ διμορφία ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν διὰ συνθέσεως ὑποκοριστικῶν συστημάτων.

Εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν συστημάτων τούτων ἀναφέρεται τὸ Β' μέρος τῆς πρὸ ὀφθαλμῶν διατριβῆς. Παρέχων ὁ συγγραφεὺς κατατοπιστικὸν διάγραμμα τῆς διαιρέσεως τῶν συνθέτων ὑποκοριστικῶν παρακολουθεῖ ἀκολούθως ταῦτα κατὰ τὴν καθορισθεῖσαν σειρὰν ἀρχόμενος τῆς ἐρεύνης διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν συνθέτων μετὰ τοῦ προρρηματικοῦ ὑπό, τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν τοῦ ὁποῖου ἐμπελέτησεν ὁ γνωστὸς γερμανὸς γλωσσολόγος Kretschmer, Glotta 21 (1933), εἰς ὃν καὶ παραπέμπει ὁ συγγραφεὺς.

Ἀκολουθεῖ ἐξέτασις τῶν συνθέτων ὑποκοριστικῶν μετὰ τῶν ἐν, ἐπί, παρά, ἀντί, ἀπό, πρὸς, διὰ, σύν. Πρώτην κατηγορίαν συνθέτων ὑποκοριστικῶν ἀποτελοῦσι τὰ μετὰ τῶν ἀνωτέρω προθέσεων, τὴν δὲ β' κατηγορίαν τὰ ἔχοντα πρῶτον συνθετικὸν ἐπίθετον, οὐσιαστικόν, ἐπίρρημα ἢ ρ μα. Τούτων τὰ ἔχοντα καὶ ὡς ἀπλᾶ ὑποκοριστικὴν λειτουργίαν, ὡς εἶναι τὰ μικρὸς, ὀλίγος κλπ., χαρακτηρίζονται ὡς πρωτογενῆ, τὰ δὲ ἀποκτήσαντα ὑποκοριστικὴν σημασίαν διὰ σημασιολογικῆς ἀναπτύξεως ὡς ὑστερογενῆ. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν συστημάτων τούτων ὁ συγγραφεὺς πλήρως ἐνημερωμένος βιβλιογραφικῶς παραθέτει ὄχι μόνον ἐπαρκῆ καὶ ἐπιτυχῆ παραδείγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ περίπτωσιν λεχθέντα ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἐγκύρων ἐρευνητῶν τῆς ἑλληνικῆς.

Ἐκθέτων τὰ τῆς σημασιολογικῆς λειτουργίας τῶν ὑποκοριστικῶν συστημάτων συνθέτων μετὰ τῶν ὑποκοριστικῶν μορφημάτων μικρο - χαμο - κλπ. παρέχει πληροφορίας καὶ προβαίνει εἰς διαπιστώσεις καὶ συμπεράσματα ἐξόχως σημαντικὰ διὰ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τὰ ὑπὸ τῶν ξένων πλασθέντα σύνθετα τοῦ μικρο—micro—scope, micro—organisme, micro—balance, micro—kultur κλπ. ἀποδεικνύουν τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν τῶν συστημάτων τούτων, προσέτι δὲ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπὶ λαῶν ὑψηλῆς πνευματικῆς στάθμης ἢ ἡμετέρα ἑλληνικῆ, ἀλλὰ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσκῆ ἐπηρεάζουσα ὄχι μόνον τὸ λεξιλόγιον τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ λεξιλόγιον τῶν πραγματολογικῶν μαθήσεων. Εὐστοχωτάτας παρατηρήσεις διατυπώνει ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τῶν συνθέτων τῶν ἐχόντων πρῶτον συνθετικὸν τὸ ὑποκοριστικὸν μόρφημα χαμο—, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ οὐχὶ δημιουργημάτων τῶν μετὰ τοῦ χάμω συνθέτων ρημάτων καὶ ὀνομάτων, ἀλλὰ ἐκλαμβάνει ὡς συνδεόμενον πρὸς τὸ χαμαί, τὸ δὲ ο εἶναι τὸ συνδετικὸν φωνῆεν τῶν συνθέτων τῆς ἑλληνικῆς.

Λίαν ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐκτιθέμενα περὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ ρ. χαμογελῶ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ θου αἰῶνος ἀντικατέστησε τὸ ρ. ὑπομειδιῶ καὶ τοῦτο βασικὴν εἶχε σημασίαν διὰ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ συστήματος τούτου. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας καὶ μεθοδικότητος διεξέρχεται τῶσον τὰ πρωτογενῆ ὅσον καὶ τὰ ὑστερογενῆ, εἴτε εἶναι ἀρκτικὰ ὡς εἶναι τὰ ἔχοντα πρῶτον συνθετικὸν ἓνα τῶν ὑποκοριστικῶν μορφημά-

των άκρο—, μωρο—, χαμο— κλπ. κλπ. εΐτε ληκτικά εις—φέρνω, —σέρνω,—
ωπός κλπ. κλπ. Τά έκτιθέμενα περι τών διαφόρων συστημάτων άποτελοϋντα πολϋ-
τιμον προσφοράν εις τήν γλωσσικήν επιστήμην προπαρασκευάζουσι τόν δρόμον πρός
τήν σύνταξιν Ίστορικῆς Γραμματικῆς τῆς Μεσαιωνικῆς καί Νέας Ἑλληνικῆς, τῆς
όποίας ἡ σύνταξις δέν συντελέσθη μέχρι τοῦδε λόγω τῆς άπουσίας ἔργων ὡς ἡ
ένδιαφέρουσα αὐτή διατριβή.

Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἡ μελέτη τοῦ κ. Μπαμπινιώτη άποτελεΐ ἀναμφιβόλως
πολύτιμον προσφοράν εις τήν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ πλου-
σίου ὕλικου καί ἡ χρῆσις αὐτοῦ διὰ τῆς ὀρθῆς μεθόδου ἐπλούτισε τήν βιβλιογρα-
φίαν δι' ἀξιολόγου πονήματος. Ὁ διὰ συνθέσεως ὑποκορισμὸς σχεσίῳ ἔχων μὲ τὸ
γενικὸν θέμα τῶν συνθέτων τῆς ἑλληνικῆς άποτελεΐ σημαντικὸν κεφάλαιον τῆς Γραμ-
ματικῆς. Τά μέχρι τοῦδε λεχθέντα περι τοῦ συνθέσει ὑποκορισμοῦ ἦσαν ἐλάχιστα
καί διὰ τοῦτο ἀτελῆ. Διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ κ. Μπαμπινιώτη φωτίζεται σημαντικὸν
πρόβλημα. Μετ' ἰδιαζούσης ὀξυδερκείας ἐκμεταλλεύεται ὁ συγγραφεὺς τὰ ἐπὶ τῶν
διαφόρων θεμάτων ἐγνωσμένα, ἐπεκτείνων δὲ ἡ συμπληρῶν ταῦτα διατυπώνει ἀπό-
ψεις, αἵτινες ἐπιβεβαιοῦσαι ἢ διευρύνουσαι τὰ παρ' ἄλλων διδαχθέντα άποτελοῦν
ἀποφασιστικὴν συμβολὴν εις τήν ἐπίλυσιν ποικίλων προβλημάτων ἀναφερομένων
εις θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς γλώσσης.

Διὰ τῆς πρὸ ὀφθαλμῶν διατριβῆς ὁ νέος γλωσσολόγος ζωηρῶς μετάγει τὸν
ἀναγνώστην εις ἡμέρας ἀκμῆς τῶν γλωσσικῶν ἐρευνῶν, εις τὰς ἡμέρας τοῦ Κόν-
του καί τοῦ Χατζιδάκι, καί δημιουργεΐ τήν βásiμον ἐλπίδα ὅτι λανθάνουσαι ἐπι-
στημονικαί δυνάμεις δέν θά βραδύνουν νὰ ἐπαναφέρουν τήν σπουδὴν τῆς ἑλληνι-
κῆς γλώσσης εις τήν περιωπὴν τῆν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῆς πνευματικῆς παρα-
δόσεως τοῦ Ἑθνους.

ΑΝΑΡΓΥΡΟΣ Γ. ΚΟΥΤΣΙΛΙΕΡΗΣ